

ҚР шоғырландырылған бюджеті

ҚАЗАҚСТАН
ҚАРЖЫГЕРЛЕР
ҚАУЫМДАСТЫҒЫ

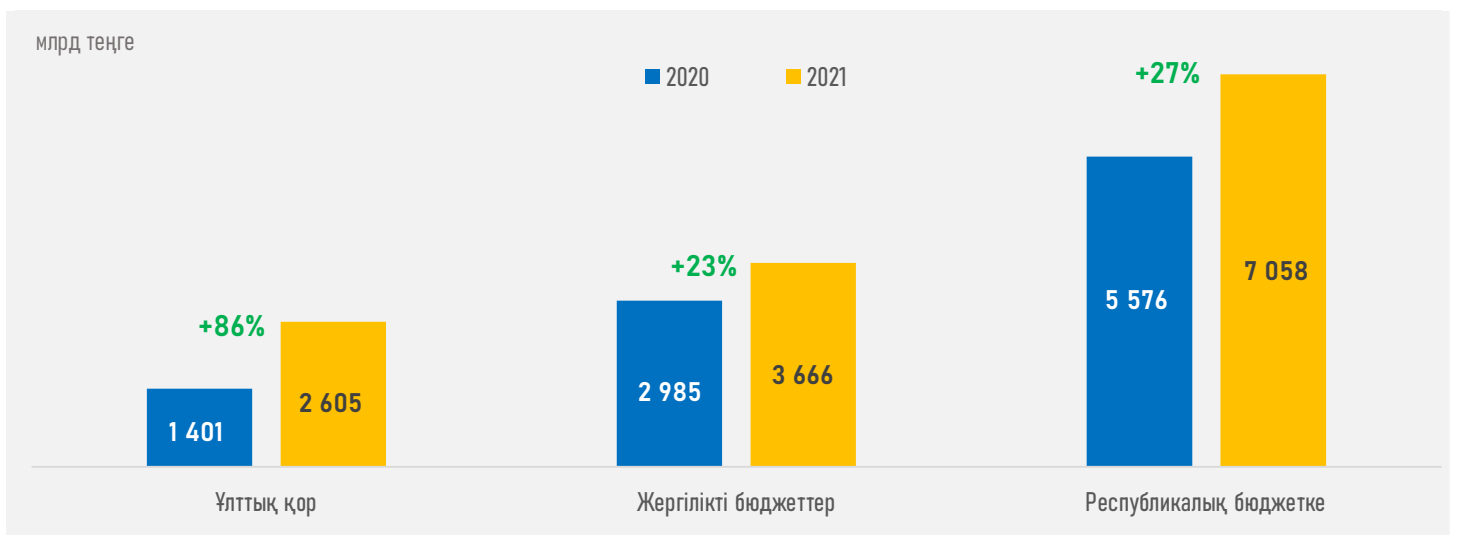
АССОЦИАЦИЯ
ФИНАНСИСТОВ
КАЗАХСТАНА

2021 жылға

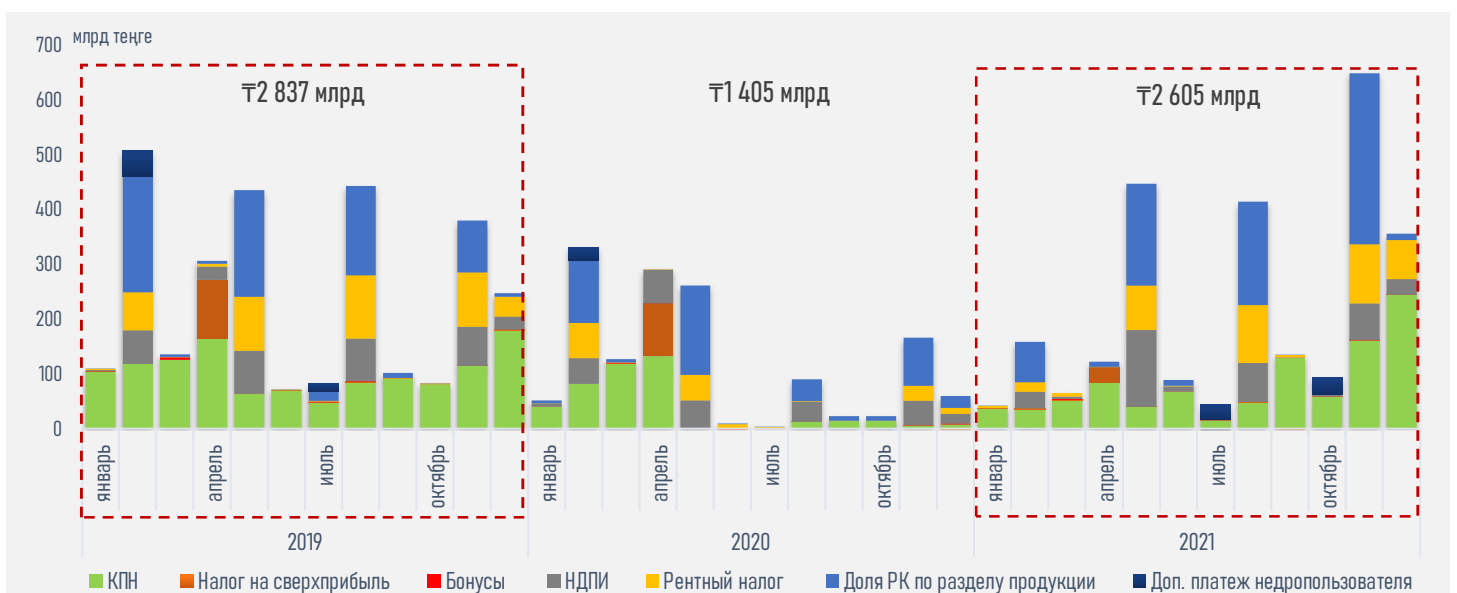
Кезеңнің негізгі тенденциялары

- Энергия ресурстары нарығындағы бағаның қалпына келуі және елдегі экономикалық белсенділіктің артуы аясында (экономика 2021 жылғы 11 айда 3,8%-ға өсті) 2021 жылы шоғырландырылған бюджетке (КБ) салық түсімдері айтарлықтай өсті.
- 2021 жылы елде 13,3 трлн салық жиналды, бұл 2020 жылға қарағанда 34%-ға немесе 3,4 трлн-ға жоғары. Абсолютті параметрлерде салық түсімдерінің барынша ұлғаюы республикалық бюджетте байқалады (КТС, шикі мұнайға ЭКБ, импортқа ҚҚС бойынша жоспарлар асыра орындалды). Салыстырмалы өсімде салық түсімдері 86%-ға ұлғайып, пандемияға дейінгі деңгейге жақындаған Ұлттық қор бөлінеді (төменде қараңыз).
- Алайда, КБ жиынтық кірістері іс жүзінде 2020 жылдың деңгейінде қалды және Ұлттық қорды басқарудан түскен инвестициялық табысты (78%-ға немесе 2,8 трлн) және салықтық емес түсімдерді (60%-ға немесе 0,6 трлн) қысқарту есебінен 15,0 трлн (+1%) құрады. 2020 жылы жоғары инвестициялық табыс (13,6 трлн) ұлттық валюта бағамының әлсіреуіне байланысты валюталық активтерді оң қайта бағалаумен шарттасқан.
- Осылайша, 2021 жылы салық төлемдерінің жылдық Жоспары 11%-ға артты-өйткені мұнайдың нақты бағасы бюджетті қалыптастыру кезінде пайдаланылған болжамды деңгейден жоғары болды (орташа есеппен 71 \$/bbls базалық 60 \$/bbls қарсы).
- 2021 жылы КБ шығыстары кіріс бөлігін 33%-ға немесе 4,9 трлн-ға асыра отырып, 9%-ға немесе 1,6 трлн - 19,9 трлн-ға дейін өсті.
- Бұл көрсетілген өсімнің көп бөлігі (68% немесе 11,1 трлн) экономиканың әлеуметтік секторларының (білім беру, денсаулық сақтау, әлеуметтік көмек) шығыстарына тиесілі. Осы баптарға жұмсалатын жиынтық шығыстар 2021 жылы 10 трлн жуық немесе КБ барлық шығыстарының жартысын құрады.
- Бюджет тапшылығын қаржыландыру үшін 13,9 трлн-ға қарыз тартылды, бұл 2020 жылдың ұқсас көрсеткішінен 10,2 трлн немесе 4%-ға аз. Бұл ретте оларды өтеу мен қызмет көрсетуге арналған шығыстар 2021 жылы 10,8 трлн немесе 49%-ға ұлғайып, КБ барлық шығыстарынан 12,3 трлн немесе 12% - ды құрады (2020 жылы 9%).
- Ұлттық қордан республикалық бюджетке трансферттер көлемі 4,5 трлн теңгені құрады, бұл 2020 жылғы көлемнен 10,3 трлн аз.
- ҚР 2022-2026 жылдарға арналған әлеуметтік-экономикалық даму болжамының (ХҚЕС) деректері бойынша, 2022 жылы шығыстар КБ (18,6 трлн) мұнайға болжамды баға 60 \$/bbls кезінде кірістерден (16,1 трлн) 15%-ға асатын болады. Тиісінше, ағымдағы деңгейде (~90 \$/bbls) мұнай бағасын ұстап тұру кезінде КБ төрт жылда алғаш рет профицитпен қалыптасуы мүмкін.

Ел бойынша салықтық түсімдер *

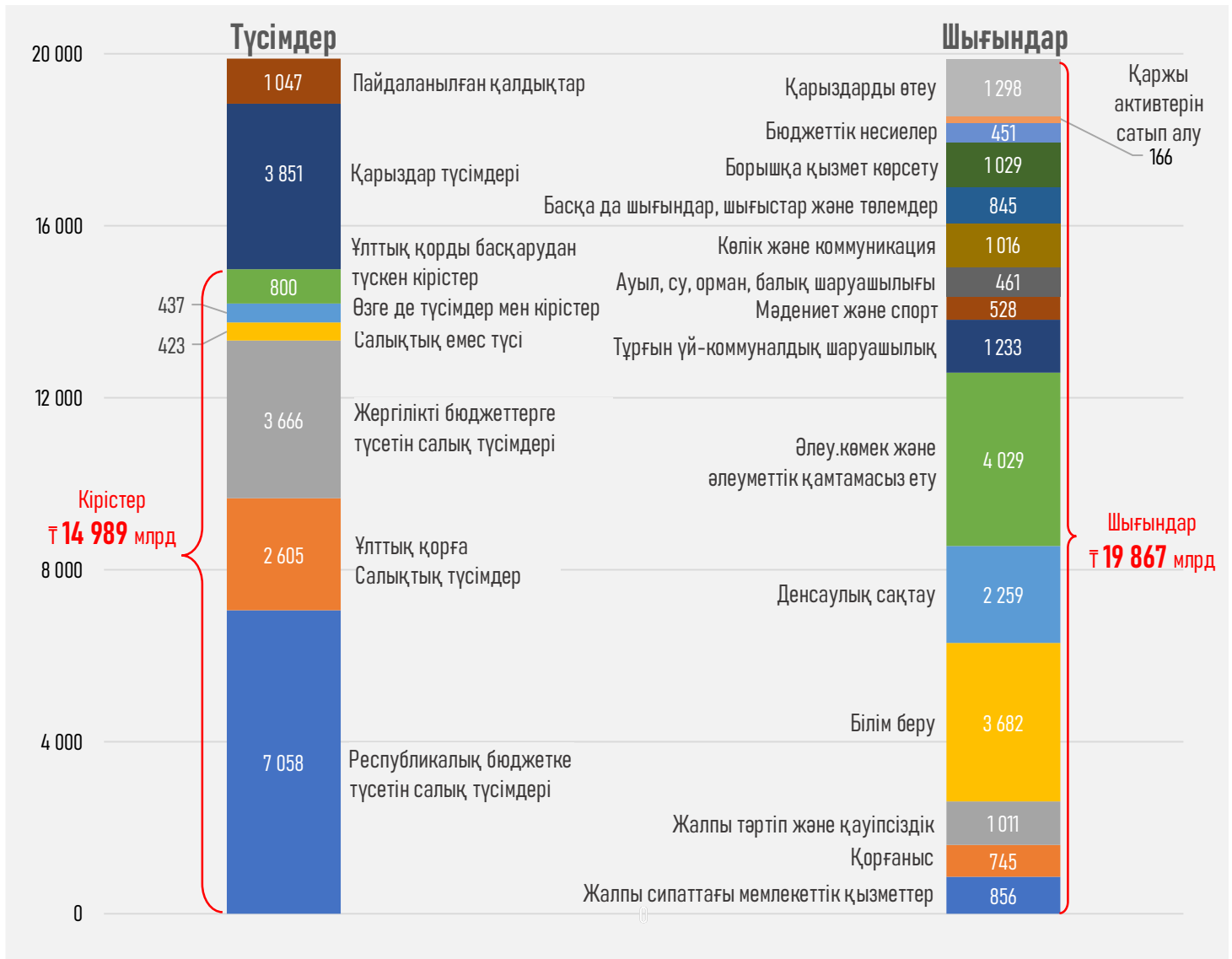

Ұлттық қорға Салықтық түсімдер *

* Деректер көзі: ҚР Қаржы министрлігінің сайты

2021 жылғы ҚР шоғырландырылған бюджетінің теңгерімі *

Резюме

2021 жылы ҚБ тапшылығы іс жүзінде 2020 жылғы деңгейде қалған кіріс бөлігі кезінде бюджет шығыстарының өсуі есебінен 38% - ға немесе 992,7 млрд теңгеге тереңдеді.

Бюджеттің кіріс бөлігі мұнай бағасының динамикасына тәуелді болып қала береді. Бұл ретте ҚБ-ның 2021 жылғы кірістері өзгерген жоқ-көбінесе мұнай салық түсімдерінің өсуі Ұлттық қорды басқарудан түсетін инвестициялық кірістің төмендеуімен теңестірілгендіктен (жоғарыдан қараңыз).

ҚБ шығыстары экономиканың әлеуметтік секторларын қаржыландырудың өсуі есебінен ұлғайды және ішінара мемлекеттік өзара іс-қимылмен және бюджеттік қалдықтарды пайдаланумен өтелді.

Мемлекет басшысының қорғаныс және Ұлттық қауіпсіздік жүйесін реформалау, елдегі әлеуметтік-экономикалық ахуалды тұрақтандыруды қамтамасыз ету жөніндегі соңғы тапсырмаларын ескере отырып, 2022 жылы ҚБ шығыс бөлігінің болжамды мәндерден тыс өсуі мүмкін (өзекті ІЭЖ-де шығыстардың 4% - ға өсуі көзделген).

Бұл ретте сыртқы нарықтарда белгісіздік сақталуда: талдаушылар мұнай бағасының болжамдарында (70-тен 100 \$/bbls дейін) ауытқуда,

негізгі экономикалардың орталық банктері одан әрі монетарлық саясат бойынша жан-жақты шешімдер қабылдауда, геосаяси шиеленіс сақталуда.

Жағымсыз сценарийлер іске асырылған жағдайда ҚБ тапшылығы тереңдеп, тиісінше қосымша мемлекеттік ықпалдасуды талап етуі мүмкін (ағымдағы мемлекеттік қарыз 22 трлн), қаржыландырудың жаңа көздерін іздеуде (салық салынатын базаны ұлғайту, салық ставкаларын саралау және т.б.).

Өткен жылғы деңгейде мемлекеттік қарыздың сақталуына байланысты мемлекеттік қарыздың көлемі ЖІӨ-ге 30% - дан асты (ІҚЕ бағалау), ал оны өтеу және қызмет көрсету бойынша шығыстар 12% - ды (2020 жылы 8,5%) құрады, бұл бюджетке борыштық жүктеменің ұлғаюын және фискалдық тәуекелдердің артуын куәландырады.

ҚБ-ның мұнай бағасының құбылмалылығына тәуелділігін азайту және фискалдық тәртіпті арттыру 2023-2025 жылдарға арналған бюджетті қалыптастыру кезінде жаңа бюджет ережесін қолдана отырып мүмкін болады, кірістерге Ұлттық қордан көпіндендірілген трансферт мөлшерінің шектелуі әсер етеді деп күтілуде, ал шығыстар инфляция бойынша ұзақ мерзімді мақсатқа түзетілген ұзақ мерзімді экономикалық өсу деңгейімен шектелетін болады.